



Vinje Kommune

Reiseliv og ferdsel fra de tyngre reisemålene rundt  
Hardangervidda

Utgave: Sluttrapport  
Dato: 2010-07-07



---

**DOKUMENTINFORMASJON**

Oppdragsgiver: Vinje Kommune  
Rapportnavn: Reiseliv og ferdsel fra de tyngre reisemålene rundt Hardangervidda  
Utgave/dato: Sluttrapport / 2010-07-07  
Arkivreferanse: -

Oppdrag: 523616 . Reiseliv i regional plan for Hardangervidda  
Oppdragsbeskrivelse: Utredning  
Oppdragsleder: Plathe Erik  
Fag: Plan og utredning  
Tema: Reiseliv og ferdsel  
Leveranse: Utredning

Skrevet av: Erik Plathe  
Kvalitetskontroll: Vidar Diseth

Asplan Viak AS [www.asplanviak.no](http://www.asplanviak.no)

---

## FORORD

Asplan Viak har vært engasjert for å utarbeide et innspill om reiselivet og ferdsel fra varmsengsgjester i tilknytning til arbeidet med regional delplan (fylkesdelplan) for Hardangervidda. Prosjekteier har vært Vinje kommune v/Toril Nicolaisen som sammen med Bente Bjerknes, Buskerud fylkeskommune har vært styringsgruppe for prosjektet.

Erik Plathe har vært oppdragsleder for Asplan Viak.

Kongsberg 07.07.2010

Erik Plathe  
Oppdragsleder

Vidar Diseth  
Kvalitetssikrer

**INNHOLDSFORTEGNELSE**

1	Innledning .....	6
1.1	Bakgrunn.....	6
1.2	Begrepet reiseliv .....	6
1.3	Prosjektets hovedfokus og mål.....	7
1.4	Prosess og prosjektets underlag .....	8
2	Reiselivets utfordringer.....	9
2.1	Regionale føringer for utvikling av reiselivet .....	9
2.2	Reiselivets utfordringer på fjelldestinasjonene.....	11
2.3	Adferd hos uerfarne friluftsbukere .....	12
3	Ferdsel fra gjester i varme senger på reisemålene .....	13
3.1	Skinnarbu . Tinn kommune.....	13
3.2	Rauland - Vinje kommune .....	15
3.3	Vågsli . Vinje kommune .....	17
3.4	Røldal . Odda kommune .....	19
3.5	Husedalen . Ullensvang kommune .....	21
3.6	Sysendalen . Eidfjord kommune.....	21
3.7	Finse . Ulvik kommune .....	23
3.8	Haugastøl, Ustaoset, Geilo . Hol kommune.....	23
3.9	Dagali, Øvre Uvdal . Hol/Nore og Uvdal kommune .....	25
4	Sammenfattende vurderinger .....	27
5	Anbefalinger .....	29

# 1 INNLEDNING

## 1.1 Bakgrunn

Fylkesdelplan for Hardangervidda (regional delplan for Hardangervidda) skal legge en helhetlig langsiktig strategi for bruk av areal som er viktige leveområder for villreinen, eller påvirker villreinens mulige leveområder. Planen skal både sikre villreinen tilstrekkelige leveområder og langsiktige gode livsvilkår, og sikre lokalsamfunn rundt Hardangervidda gode muligheter for nærings- og bygdeutvikling.

Reiselivet er en viktig næring i alle lokalsamfunnene rundt Hardangervidda. Innovativ fjellturisme og Innovativ fjordturisme omfatter flere destinasjoner og kommuner i tilknytning til Hardangervidda, og har som målgruppe overnattings-, aktivitets-, serverings- og transportvirksomheter, i tillegg til handelsstandsbedriftene på destinasjonene som deltar.

På Innovativ fjellturismes kommunenettsamling i 2009 kom det fram at det er et tydelig behov for å få reiselivsnæringen sterkere inn i arbeidet med den regionale planen for Hardangervidda.

På denne bakgrunn har Vinje kommune tatt initiativ til et samlet innspill om reiselivet og ferdsel fra de tyngre reisemålene rundt Hardangervidda. Arbeidet er gjennomført i samråd med sekretariatet for planarbeidet. Denne rapporten utgjør sluttrapporten fra prosjektet.

## 1.2 Begrepet reiseliv

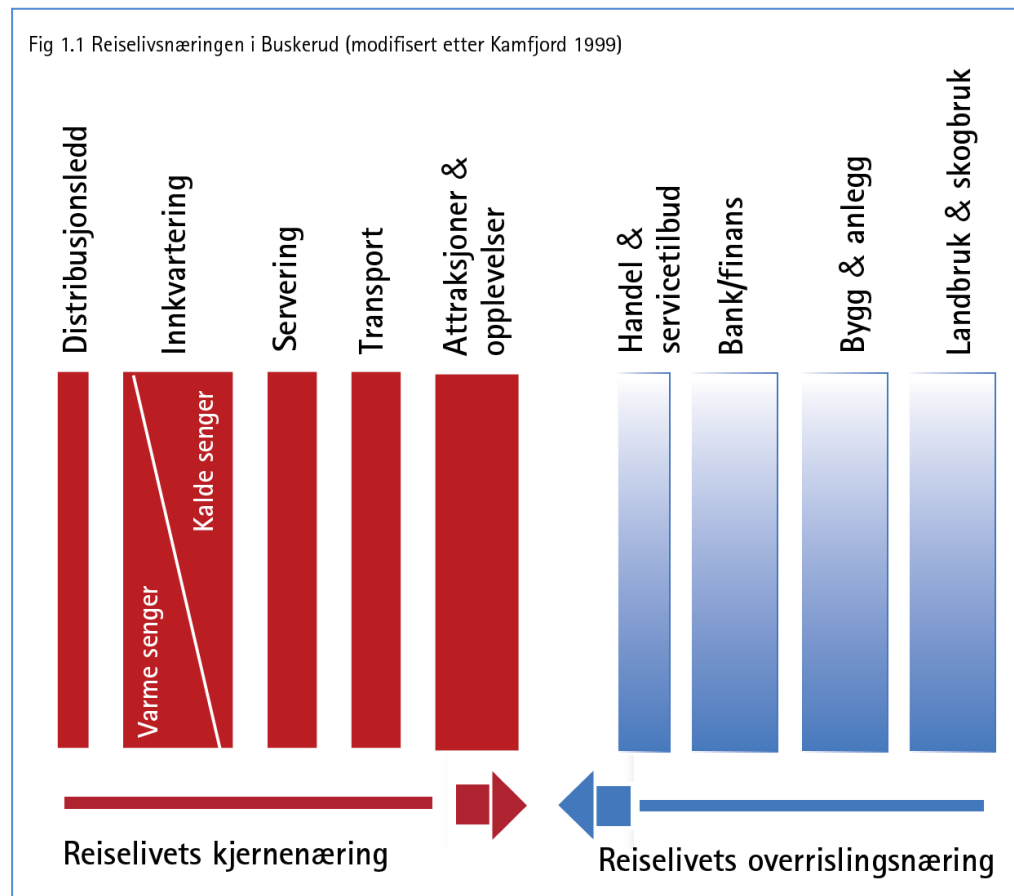
Reiselivet er en viktig næring i alle lokalsamfunnene rundt Hardangervidda. Eksempelvis viser forslaget til regional delplan for reiselivet i Buskerud at konsumet direkte knyttet til reiselivsprodukter bare i Hallingdal var vel 1,1 milliarder i 2005. I tillegg kommer overrullingseffekter på 1,2 milliarder.

Med begrepet reiseliv menes<sup>1</sup>:

- ! Den tradisjonelle reiselivsnæringen (kjernenæringen);
  - o Distribusjonsledd
  - o Innkvartering
  - o Servering
  - o Transport
  - o Attraksjon og opplevelser
- ! Andre aktører som har reiselivsrelatert omsetning (overrulling og multiplikatornæring);
  - o Handel og servicetilbud
  - o Bank og finans
  - o Bygg og anlegg
  - o Landbruk

<sup>1</sup> Kilde: Først mot fremtiden. Regional delplan for reiselivet i Buskerud 2006. 2010. Utgitt til politikkbehandling.

I regional delplan for Buskerud 2010-2016 (jf. kapittel 2.1) er forholdet mellom den tradisjonelle reiselivsnæringen og reiselivets overrislingsnæring illustrert som i figuren under.



Kilde: Regional delplan for reiselivet i Buskerud 2010

### 1.3 Prosjektets hovedfokus og mål

I dette prosjektet er hovedfokus de eksisterende reisemålene med tyngre etableringer i den tradisjonelle reiselivsnæringen (service, varme senger, alpinanlegg) rundt Hardangervidda. Det er særlig sett på i hvilken grad varme senger (senger som leies ut i det åpne markedet) generer ferdsel i tilknytning til villreinens mulige leveområder<sup>2</sup> på Hardangervidda.

Prosjektet tar har hatt følgende målsettinger:

- ◀ **Synliggjøre de eksisterende tyngre områder for reiselivsutvikling i tilknytning til Hardangervidda, og klargjøre i hvilken grad ferdsel fra varme senger skjer i villreinens mulige leveområder.**
- ◀ **Tydeliggjøre betydningen av å utvikle attraktive reisemål med vekt på internasjonal vekst og hva dette krever av destinasjonene.**
- ◀ **Gi et samordnet innspill til utforming av regional delplan for Hardangervidda.**

<sup>2</sup> Med villreinens mulige leveområder menes her villreinens mulige leveområde fastsatt av Norsk Villreinsenter mars 2009.

## 1.4 Prosess og prosjektets underlag

Prosjektet bygger på prosessmøter med reiselivsaktører og kommuner i eksisterende områder for tyngre reiselivsetableringer i tilknytning til fylkesdelplanen. Det vil si kommunene Hol, Nore- og Uvdal, Tinn, Vinje, Odda, Ullensvang, Eidfjord og Ulvik. Kunnskapsgrunlaget i rapporten er følgelig erfaringsbasert.

Innspillene fra prosessmøtene er preget av utviklingssituasjonen for reiselivet på de enkelte destinasjonene. Det er et klart skille mellom de sterke vinterdestinasjonene, og fjordbygdene med mer sammensatt småskalabruk av vidda.

Prosjektet har ikke hatt som mål eller mulighet å registrere all reiselivsaktivitet eller enkeltoperatører som driver reiselivsbedrifter rundt Hardangervidda. Innspillene og underlaget vil også variere mht deltagelsen på prosessmøtene.



## 2 REISELIVETS UTFORDRINGER

### 2.1 Regionale føringer for utvikling av reiselivet

I oppsummeringen nedenfor er det gitt en oversikt over nyere regionale føringer for utvikling av reiselivet rundt Hardangervidda.

#### ***Regionalt utviklingsprogram for Hordaland 2010***

I regionalt utviklingsprogram for Hordaland 2010 blir det pekt på at reiselivsnæringene er i rask utvikling. Kundene har bedre sammenligningsgrunnlag, er mer opplevelsorienterte og stiller større krav til profesjonalitet, eksklusivitet og kvalitet enn for få år siden. Dette stiller store krav både til næringsaktørene og de som legger til rette fra offentlig side.

Hordaland har som mål å være best i Norden innen natur- og kulturbaserte opplevelser. Viktige strategier er å trekke flere nasjonale og internasjonale kunder, utvikle samarbeid, bærekraftig reiselivsutvikling, kvalitet, og markedsstyrt tilpassning i verdikjeden. Det pekes videre på at innsatsen blant annet særlig skal rettes mot å medvirke til utvikling av alle forhold som påvirker gjesten sin totale opplevelse. Dette inkluderer tiltak innen helhetlig områdeutvikling og utvikling av fellesgoder.

#### ***Regional delplan for reiselivet i Buskerud 2010-2016***

Buskerud har som det første fylket i Norge utarbeidet en regional delplan for reiselivet. I planen pekes det på at reiselivet i Buskerud har tre hovedutfordringer; bli mer bærekraftig, omsette kundebehov i kjøpbare produkter, bli attraktiv for arbeidstakere og investorer. **Reiselivet i Buskerud skal være det beste i landet på kvalitet, verdiskaping og internasjonal konkurransekraft. Utviklingen skal være bærekraftig.** Planen fastsetter mål og strategier for 8 satsingsområder som omfatter bærekraft, områdeutvikling, strategiske allianser, markedsutvikling, produktutvikling, samferdsel, kompetanse og rolledeling.

I planen pekes det på at særlig fjelldestinasjonene illustrerer hvordan gjestegrunnlaget varierer med lokalisering og sesong. I vintersesongen har destinasjonene nesten utelukkende bare baseturister, mens de i sommersesongen henter trafikken fra gjennomreise-, rundreise- og baseturistene.

Det er vesentlig flere gjestedøgn knyttet til fritidsboligmarkedet enn til kommersielle anlegg. Samtidig er sterke kommersielle aktører og varme senger viktig for destinasjonenes utviklingsevne. Den høye andelen fritidsboliger betyr også at det internasjonale markedet vil bli viktigere for vekst i kommersielle anlegg.

Gjennom regionale møter er det kartlagt flere utfordringer som trolig har flere fellestrekk for alle reisemålene rundt Hardangervidda:

- ! Behovet for samarbeid, offentlig - privat og mellom aktørene
- ! Målrettet bruk av offentlige virkemidler
- ! Redusert byråkrati og enklere regelverk

- ! Fellesgodefinansiering (stier, løyper merking mv)
- ! Kompetanse
- ! Transport og tilgjengelighet
- ! Markedsføring
- ! Produktutvikling
- ! Organisering
- ! Bærekraft med tydeligere grep
- ! Landskap og areal . god arealbruk, bruk av verneområder, kulturlandskap og rydding langs vei.

En utvikling mot et mer bærekraftig reiseliv blir i planen pekt på som et hovedmål for videre vekst i regionens reiseliv. Det skal handles ansvarlig i et langsiktig perspektiv. I denne sammenheng betyr det at reiselivet må ha en avklart utvikling i forhold til villreinen på Hardangervidda. I så måte er det en klar sammenheng mellom målene i den regionale delplanen for reiseliv i Buskerud og hovedmålene for den regionale planen for Hardangervidda.

Figur 4.1. De tre bærekrafttemaene (Kilde UNWTO/Innovasjon Norge/NHO)



I bærekraftbegrepet er alle tre temaene likestilt. Det er altså like viktig for virksomheten å ta hensyn til samfunnet og økonomi som til miljøet.

Kilde: Regional delplan for reiselivet i Buskerud 2020-2026

Et bærekraftig reiseliv er basert på EUs og FN-WTOs definisjon om bevaring av natur, kultur og miljø, styring av sosiale verdier og økonomisk levedyktighet.

### **Regional planstrategi for Telemark 2010-2012**

Fylkestinget i Telemark vedtok den 9. desember 2009 Regional planstrategi 2010-2012 for Telemark med overskriften Bærekraftige Telemark. Dette innebærer at bærekraftig utvikling skal være en strategisk overbygning for utviklingen i fylket.

I planstrategien er det fastsatt et det i perioden 2010-2012 skal utarbeides en regional plan for reiseliv. Planen skal vedtas i løpet av våren 2011. I planprogrammet for planarbeidet, som har vært på høring våren og forsommeren 2010, er det beskrevet 7 satsingsområder;

- ! Innovasjon
- ! Et Bærekraftig reiseliv
- ! Kvalitet
- ! Kompetanse
- ! Områdeutvikling
- ! Markedsføring og profilering
- ! Organisering

## **2.2 Reiselivets utfordringer på fjelldestinasjonene**

Fjelldestinasjonene har flere sentrale utfordringer;

- ◁ **Krevende kunder.** Reisemålene og bedriftene der må kunne utvikle seg til å fremstå som attraktive og konkurransedyktig i et nasjonalt og internasjonalt marked med sterk konkurranse.
- ◁ **Varme senger og sterke kommersielle aktører er viktige for destinasjonenes utviklingsevne.** Varme senger, opplevelses- og servicetilbud, godt tilrettelagte stier og løyper, og gode steder der det er hyggelig å være er viktig for reisemålenes attraksjonskraft og utviklingsevne.
- ◁ **Samarbeid om drift og utvikling av stier og løyper og andre fellesgodet.** Stier og løyper er en del av de ikke kommersielle fellesgodene. Det er krevende å sikre finansiering til drift og utvikling av stier og løyper. På mange reisemål er det nettopp de sterke kommersielle aktørene som tar hovedansvaret for dette. Samarbeid om drift, finansiering og styring av ferdsel er en viktig utfordring og et viktig miljøtiltak.
- ◁ **Stabile og forutsigbare rammebetingelser.** En viktig forutsetning for utvikling av reiselivet er stabile og forutsigbare rammebetingelser. Både med hensyn til offentlig engasjement og finansieringsordninger inn mot næringen, og i arealpolitikken. En forutsigbar arealpolitikk der de etablerte destinasjonene sikres utviklingsmuligheter er nødvendig for å sikre framtidig konkurransekraft. Skal dette skje på en bærekraftig måte må også hensynet til villreinen og andre miljøhensyn ivaretas.
- ◁ **Kunnskap om hva reiselivsnæringene faktisk er.** Det er generelt for lite kunnskap om hva reiselivsnæringen er og hvilke rammebetingelser næringen arbeider under. Ferdsel fra tilreisende ofte utenlandske gjester i varme senger på tyngre reisemål er

noe annet enn ferdsel fra turgåere på turistforeningens sti- og løypenett på vidda, eller den ferdselen lokalkjente hyttebrukere utøver.

### **2.3 Adferd hos uerfarne friluftsbukere**

Norsk institutt for naturforskning gjennomfører en større ferdselsundersøkelse om besøkende til Rondane og Dovre nasjonalparker basert på selvregistreringskasser og automatiske ferdselstellere. I resultater rapportert i et underveisnotat januar 2010 blir det pekt på flere forhold knyttet til adferd hos besøkende.

Undersøkelsen viser blant annet at en svært stor andel ferdes for det meste langs merka stier og veier, spesielt de som er gjester på besøk. Det pekes også på at førstegangsbesøkende og uerfarne friluftsbukere er de som er mest mottakelig for informasjon.

### 3 FERDSEL FRA GJESTER I VARME SENGER PÅ REISEMÅLENE

I gjennomgangen nedenfor er det gitt en oppsummering fra prosessmøtene i tilknytning til de enkelte reisemålene i undersøkelsen.

Det er lagt vekt på å gi en oversikt over ferdsel fra gjester som bor i varme senger hos de etablerte reiselivsbedriftene. Formålet er å gi et bilde av hvor gjester i varme kommersielle senger generer ferdsel i villreinens mulige leveområder.

Reisemålene har også mange senger i form av private hytter. Hyttebrukerne har et annet bruksmønster enn varmsengsgjestene, og utgjør mange steder en stor andel av ferdselen. I de områdene det er vist kartutsnitt over ferdsel vil omfanget av ferdselen i stor grad komme fra hytter.

Innspillene fra prosessmøtene er sammenholdt med sti- og løypekart for de enkelte destinasjonene. I de områdene problemstillingene har vært relevante og underlaget og innspillene fra prosessmøtene har gitt nødvendig informasjon, er det utarbeidet kart som viser områder for potensiell ferdsel fra varmsengsgjestene på reisemålet. Dette gjelder særlig vinterdestinasjonene.

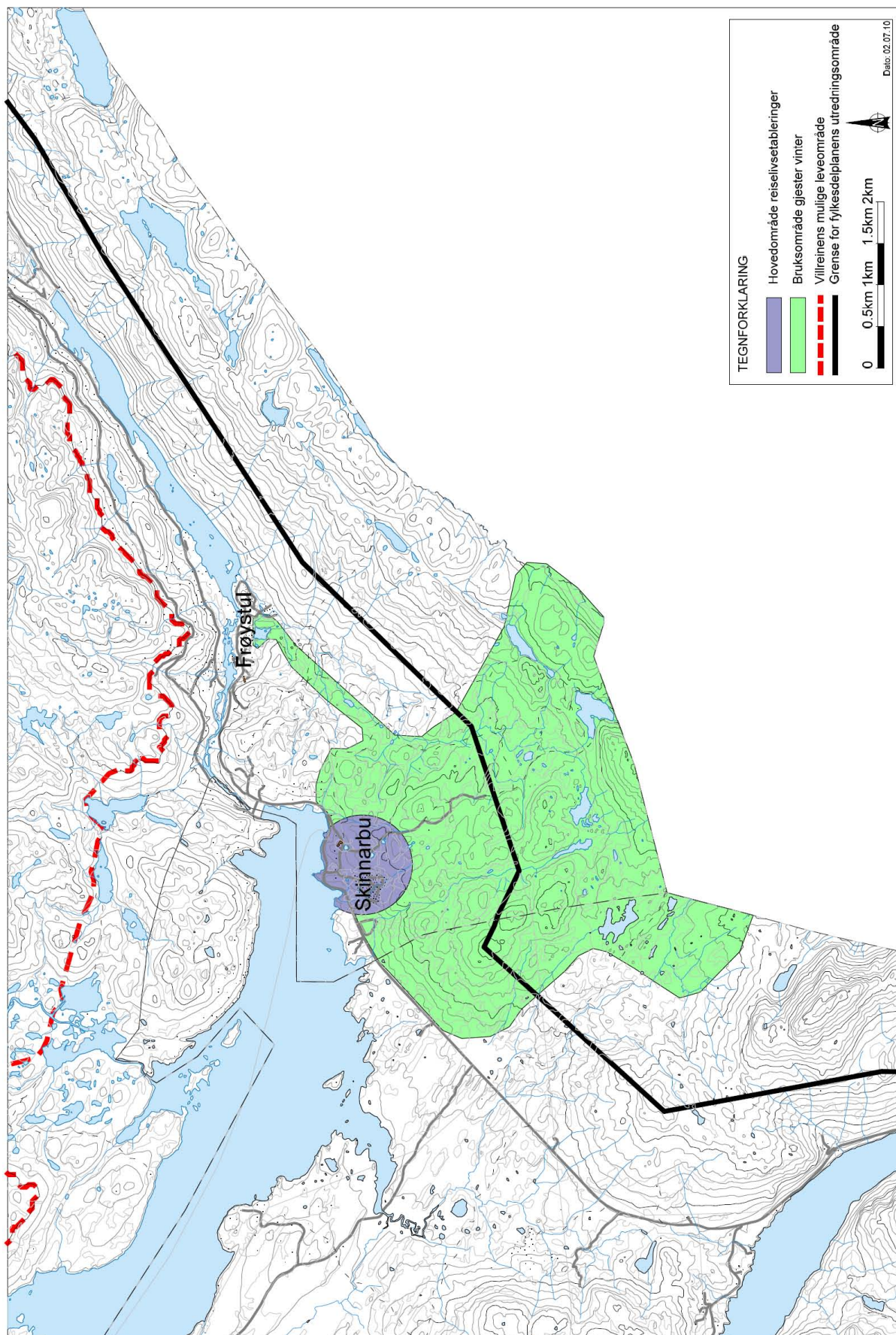
#### 3.1 Skinnarbu Æ Tinn kommune

På Skinnarbu bruker gjestene området rundt Skinnarbu, og østover mot Brattfjell-Vindeggen vinterstid. Det er her det tilrettelagte løypesystemet er etablert jf figur 2. Deler av dette området ligger innenfor grense for fylkesdelplanens utredningsområde.

Helårlige turforslag som gis til gjestene er turer til Mogen, Gvøpseborg, fising på Møsvatn, Sestalie sæter og Vemork. Guida turer med Fjellvåken til Mogen og Hovden øye rundt kirken. Turister som bruker Skinnarbu er ofte like interessert i Rjukan og historikken bak byen. I tillegg benyttes tilbud i Rauland med blant annet elgsafari.

Fra Rjukan fjellstue tilbys primært sabotørstien til gjestene. Fra fjellstua har Telemark opplevelser også tilrettelagt en helårs turrunde. Gaustatoppen er generelt en viktig besøksattraksjon i Tinn. Det gis også tilbud til gjester knyttet til fjellhest og guida turer med jakt og fiske. Kalhovd er turisthytte og faller i prinsippet utenfor vurderingene i dette prosjektet. Det oppgis at gjestene bruker rundturer inn mot Mårvann, tur/retur flyvraket, tur/retur Rikulv Grotte fra veien og kortere turer til høydedragene rundt Kalhovd.

Gjester som reiser med Krossobanen opp til Gvøpseborg bruker de merkede stiene både tilrettelagte lokale stier og turistforeningens nett.



Figur 1. Skinnarbu

## 3.2 Rauland - Vinje kommune

Rauland er et av de største reisemålene i tilknytning til Hardangervidda med vel 2500 varme senger. Varme senger og servicetilbud er i hovedsak etablert i tilknytning til Vierli, Rauland Høgfjellshotell, områdene i tilknytning til Rauland skisenter og Rauland feriesenter, Austbø og Raulandsgrend. Området har et godt tilrettelagt sti- og løypetilbud med 150 km oppkjørte løyper. Dette driftes av Rauland Turist og kommunale midler. Området har mange tilreisende fra Danmark og Sverige i tillegg til norske gjester.

En stor del av Rauland med unntak av Raulandsgrend ligger innenfor fylkesdelplanens utredningsområde.

Turområdene med tilrettelagte stier og løyper går både vestover mot Hardangervidda og østover inn Silkedalen som er det mest populære turmålet fra Vierli. Mange av gjestene har sine hovedaktiviteter i alpinbakkene. De som velger å gå skiturer vinterstid bruker løypesystemet. De korte turene er mest populære.

I figur 2 er det vist hvilke hovedområder de av gjestene som går på ski bruker vinterstid. I praksis berører ikke denne ferdselen villreinens mulige leveområder. Det blir pekt på at enkelte skiløpere kan ta seg inn til Falkenuten, men dette er i første rekke hytteeiere og andre som er kjent i området og ikke gjester som bor i områdetets varme senger. Sommerstid er Falkenuten et turmål også for varmsengsgjester.

*Figur 2. Rauland*





























